

BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY KOMPENTENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA IJTIMOIIY HAMKORLIKNING AHAMIYATI

Artikbayeva A.A.

Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada ijtmoy hamkorlik asosida bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, maqsad va vazifalari, ularning oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining kasbiy kompetentligini baholash va rivojlantirish yo'nalishlarini belgilashdagi imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kasbiy kompetensiya, asosiy kompetensiya, kognitiv, kasbiy faoliyat, kompetensiya texnologiyalari, ta'lim va ishlab chiqarish.

“*Kompetensiya*” to'g'risida tushunca beradigan bo'lsak – fan bo'yicha egallagan nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarni kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni yechishda foydalanib, amaliyotda qo'llay olishdir.

Shuningdek kasbiy kompetensiyalarning turli tasniflari mavjud . R. V. Gurinaning so'zlariga ko'ra, kasbiy kompetensiyalar, asosiy va maxsus qismlardan iborat.

Asosiy kompetensiyalar - har qanday zamonaviy mutaxassisning samarali kasbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan umumiy kompetensiyalar;

Maxsus kompetensiyalar talab qilinadigan kompetensiyalardir muayyan kasbiy muammolarni hal qilish.

Mavzusining dolzarbligini korib chiqadigan bolsak. Jamoat manfaati va mehnat bozorida ish beruvchi hozirda mutaxassis tomonidan taqdim etiladi; zamonaviy texnologiyalarning rivojlanish darajasiga mos keladigan kasbiy vakolatlarga ega bo'lishi lozim. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning yondashuvlari va vositalarini ko'rib chiqadigan ishlarni tahlil qilish ushbu muammoning tadqiqot bosqichida ekanligini ko'rsatdi. Qo'llanilayotgan vositalar xilma-xilligiga qaramay, kasb-hunar ta'limi muassasalarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlaridan yetarlicha foydalanilmayotganini aniqlandi. Kognitiv yondashuv ko'proq qo'llaniladi va integratsiyalashgan yondashuv amalda qo'llanilmaydi, bu integratsiya va parchalanish jarayonlarini hisobga olgan holda kasbiy vakolatlarni rivojlantirish muammosini har tomonlama ko'rib chiqishga imkon beradi.

Ilmiy va uslubiy darajada izlanishlarning dolzarbligi kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy muammosi talabalarni ongli faoliyatga jalb qiladigan samarali texnologiyalarni izlash ekanligini tushunish bilan bog'liq. Biz ongli faol faoliyatni talabalarga mustaqillik, faollik, o'z faoliyatini loyihalash, mustaqil qarorlar qabul qilish va ular uchun javobgar bo'lish, o'z harakatlarining natijalarini ijtimoiy normalarga muvofiq tanqidiy baholash imkoniyatini beradigan uyushgan jarayon sifatida ko'rib chiqamiz. va kasbiy qadriyatlar. Ijtimoiy-professional qadriyatlar deganda biz ijtimoiy-professional hamjamiyat tomonidan tan olingan va qabul qilingan xulq-atvor ko'rsatmalarining birligini, ularning kasbiy faoliyatining maqsadlari va natijalariga shaxsiy munosabatini tushunamiz.

Ijtimoiylashtirish, ijtimoiy hamkorlik haqida ko'plab ilmiy qarashlar mavjud bo'lib, masalan:

Ijtimoiylashtirish — ikki tomon jarayonini belgilash uchun ko'llaniladi. Bir tomondan shaxsni atrof-muxit, davlat, ijtimoiy jamiyat, tabiat va ijtimoiy muhit institusional tuzilmalari bilan o'zaro munosabatdagi shakllanishi, buning natijasida o'qitish, o'rgatish va tarbiyalash vositasida shaxs xosil bo'lgan va ushbu vaqtga nisbatan hosil bo'ladigan bilimlar tizimini, jamoat va guruhlarga oid qadriyatlar, me'yorlar, ko'rsatmalar va vaj-sabablarini (to'liq yoki qisman) o'zlashtiradi. Bir tomondan, muayyan ijtimoiy muxitga, ijtimoiy aloqalar tizimiga kirib borish vositasi bilan ijtimoiy madaniyatini uzlashtirish jarayoni. Ikkinchi tomondan, insonning hayotiy holatlarga, atrofda odamlarga ta'sir etish vositasi bilan uzini shaxs sifatida tanitish jarayoni.

I.A.Leviskaya, ijtimoiy hamkorlik haqidagi maqolada shunday yozadi: «Ijtimoiy hamkorlik asosiy tamoyillari quyidagilarni nazarda tutadi:

- kelishuvchi tomonlarning manfaatlarini hurmat qilish va hisobga olish;
- shartnoma munosabatlarida kelishuvchi tomonlarning ishtirok etishdagi manfaati;
- ijtimoiy hamkorlik munosabatlariga kirishuvchi tomonlarning teng huquqliligi va ishonchi;
- ijtimoiy hamkorlik doirasiga kiruvchi muammolarni muhokama qilish va tanlov erkinligi;
- o'zaro kelishuvlar asosida ijtimoiy hamkorlarning majburiyatlarini qabul qilish ixtiyoriyligi;
- ijtimoiy hamkorlik doirasiga kiruvchi savollar bo'yicha muzokaralar va maslahatlar o'tkazishdagi tizimlilik;
- ijtimoiy hamkorlar va ularning vakillarini muzokaralar o'tkazish va

hamkorlik haqida kelishuvni imzolash vaqtida muayyan vakolatlarga egaligi;

– hamkorlar tomonidan qabul qilingan majburiyatlarning ta'minlanish haqiqiyliги, ya'ni hamkorlik haqida kelishuvning obyektі faqatgina o'z mablag'lari va resurlari bilan ta'minlangan tadbirlar bo'lishi kerak;

– erishilgan kelishuvlarning ijro majburiyati;

ijtimoiy hamkorlik doirasidagi qabul qilingan kelishuvlar, shartnomalar va qarorlarning kelishuvni imzolovchi tomonlarning har biri tomonidan bajarilishini nazorat qilish tizimligi»

Ko'rinib turibdiki, kasbiy kompetensiya turli kasbiy vazifalarni hal qilish uchun turli faoliyatlarda qo'llanilishi mumkin bo'lgan tizimlar, bo'lajak mutaxassisning umumiy kasbiy tayyorgarligini belgilaydi, yangi bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish va egallashga, shunigdek kasbiy mahoratini oshirish imkoniyatlarini beradi. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida fanlarni integratsiyalashuvi asosida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishni samarali texnologiyalarni aniqlash imkonini beradigan pedagogik muhitning xususiyatlari quyidagicha tizimlashtirilgan:

- shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar ichki imkoniyatlar, "yashirin" qobiliyatlarini yuzaga chiqarishga qaratilgan. Talabaniг ijtimoiy va kasbiy o'zi qiziqqan sohasidagi qobiliyatlari va imkoniyatlari, xatti-harakatlar va faoliyat usullarini mustaqil tanlash asosida.

- o'quv va kognitiv faoliyatni o'rganish texnologiyasi, pedagog ta'siri yordamida talabani passiv holatdan faol holatga o'tishga imkon beradi.

Ushbu bosqichning maqsadi talabalarning integrativ fikrlashni rivojlantirish, yuqori sifatli assimilyatsiya qilishni ta'minlash individual imkoniyatlarga muvofiq kasbiy bilim talabalar, o'quv (kasbiy) muammoni shakllantirish, maqsad va vazifalarni loyihalash, ma'lumotlarni tanlash bilan bog'liq qidiruv faoliyatini amalga oshirish, taqdim etish uchun dizayn va texnologik ko'nikmalarni rivojlantirish, muammoning mumkin bo'lgan yechimlarini ramziy shaklda, rejalashtirilgan natijaga erishish uchun optimal harakatlar algoritmini ishlab chiqish, o'z o'quv dizayn va texnologik faoliyatida aks ettira olishi, bundan tashqari, kompetensiya bitiruvchiga imkon beradigan xususiyatdir, zamonaviy bozor ishlab chiqarishi faoliyatining o'zgaruvchan sharoitlarida professional imkoniyatlarni samarali amalga oshirishi lozim. Shuni esda tutish kerakki, zamonaviy universitet bitiruvchisi o'z ta'lim yo'nalishi bo'yicha dasturni nafaqat mukammal o'zlashtirgan, balki gumanitar, tabiiy fanlar, umumiy kasbiy (umumiy texnik) va maxsus bilimlarga ega bo'lgan, ulardan foydalanishi mumkin bo'lgan korxonada xodimi, fan-texnika taraqqiyoti tendensiyalarini hisobga olgan holda zamonaviy ilmiy nazariyalarni ishlab

chiqarishga tatbiq etishning progressiv usullarini ishlab chiqara oladigan kadrlar talab qilinadi.

Adabiyotlar:

1. Artikbayeva, A. A. (2023). IJTIMOIIY HAMKORLIK ASOSIDA BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY KOMPENTENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 4(1), 187-190.
2. Artikbayeva, A. A. (2023). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF STUDENTS BASED ON SOCIAL COOPERATION DURING THE QUALIFICATION PRACTICE. *Академические исследования в современной науке*, 2(4), 68-70.
3. Artikbayeva, A. A. (2023). Development of Professional Competencies of Students Based on Social Cooperation. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(2), 354-356.
4. Imamova, N. Z. (2022). DEVELOPING THE CREATIVE QUALITIES OF FUTURE TEACHERS. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(04), 317-321
5. Imamova, N. (2022). IMPORTANCE OF INDEPENDENT ACTIVITY AND CREATIVITY DEVELOPMENT IN TRAINING TEACHERS. *Science and Innovation*, 1(7), 676-679.
6. Babayeva, D. R., & Ochilova, X. S. (2022, October). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI NUTQ O 'STIRISH ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHGA O 'RGATISH. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 8, pp. 21-23).
7. Sheraliyevna, O. H. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISH YO 'LLARI. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 8(4), 70-75.
8. Shukurullayev, O. A. (2021). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ МУАССАСАЛАРИДА SOG'LOM PSIXOLOGIK MUHITNI TA'MINLASH VA PSIXOLOGIK XIZMAT SOHASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI. *Scientific progress*, 1(5), 290-293.
9. Ozodbek, S. (2023). ASPECTS OF DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. *Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences*, 2(2), 260-265.
10. Shukurullayev, O. (2023). THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE OF INTERPERSONAL

COMMUNICATION. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(4), 49-53.

11. Arzuyevich, S. O. (2023). BO ‘LAJAK O ‘QITUVCHILARDA SHAXSLARARO MULOQAT MADANIYATI KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH. PEDAGOGS jurnali, 26(1), 64-71.
12. Ёзиева, У., & Абдиева, Ф. (2021). Maktabgacha ta’lim tashkiloti samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muammolari. Общество и инновации, 2(11/S), 111-114.
13. Abdieva, F. (2022). МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИ ДИРЕКТОРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ МАДАНИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. Science and innovation, 1(В8), 2154-2156.
14. qizi Abdiyeva, F. F. (2023, January). МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТАШКИЛОТИ РАНВАРИНИНГ БОШҚАРУВ МАДАНИЯТИНИ ИННОВАЦИОН YONDASHUVLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MEХАНИЗМЛАРИ. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 397-400).
15. Abdieva, F. (2022). IMPROVING THE MANAGEMENT CULTURE OF DIRECTORS OF PRE-SCHOOL EDUCATION ORGANIZATIONS. Science and Innovation, 1(8), 2154-2156.